

Petrichenko L. O. Prognostic Trends in Comparative Pedagogy as a Science in Ukraine

In the article examines the theoretical foundations of comparative pedagogy as a science and as an academic discipline. Done a little of the history of establishing international relations in the field of science and education. We give a characterization of Ukrainian scientists. On the basis of scientific-pedagogical literature highlighted problems in comparative educational research that require further study. In addition, the above trends in national comparative.

Key words: comparative pedagogy, international relations, comparative, prognosticate, trends

Стаття надійшла до редакції 04.07.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 378.094

Л. О. Сущенко

СУЧАСНА НАУКА КРИЗЬ ПРИЗМУ ОСВІТНІХ ЗМІН

Серед багатьох визначень сучасної цивілізації – постіндустріальна, глобальна, технотронна, інформаційна, постекономічна, фінансова тощо найважливішим для нас є її інтелектуальний вимір. Адже ми живемо в період становлення суспільства знань, причому не просто знань, які фіксують ті чи інші сторони дійсності, а знань, завдяки яким відбувається становлення нових цивілізаційних вимірів – динамічно стрімких, сповнених несподіваних поворотів, викликів, що вимагає енергії інтелекту, інноваційного мислення і, зрештою, інноваційної людини.

Одночасно відбувається становлення планетарного комунікативного простору, котрий здійснює суттєвий вплив на всі аспекти життя суспільства, окремого індивіда, на структуроутворювальні компоненти всієї системи культури, науки, освіти. Усе це кардинальним чином змінює систему наявних уявлень про логіку освітнього процесу, ставить завдання виділити його пріоритетні компоненти як домінуючого чинника сучасної цивілізації [4].

Процеси сучасної глобалізації не є чимось несподіваним, що виникло в результаті якогось відкриття. Історично світ глобалізується й інтегрується в процесі всього свого розвитку. Якщо закон глобалізації є об'єктивним законом розвитку людства, то процес трансформації є однією з ключових тенденцій у цьому законі. Розуміння характеру та особливостей цього процесу в загальному контексті світових перетворень необхідне для вироблення ефективної стратегії наукового співробітництва на міждержавному рівні, для вирішення нагальних завдань забезпечення національних інтересів кожної держави, зокрема й України.

За даними ООН, яка є світовим центром вивчення процесів глобалізації та формування перспективних моделей глобалізму, однією з головних тенденцій стрімкого розвитку глобального інформаційного простору є інтеграція сучасної освіти. Безпрецедентні глобальні перетворення в постсоціалістичних країнах, прискорений розвиток країн-лідерів світової цивілізації, який дещо призупинила сучасна фінансово-економічна криза, породжують трансформацію світового співтовариства в новому тисячолітті [5].

Величезні технічні, технологічні, виробничі, культурні досягнення та, водночас, і глобальна криза – економічна, соціальна, демографічна, що охопила всі сфери життєдіяльності людського соціуму, зокрема й український соціум, об'єктивно фіксують реально новий історичний стан розвитку, який кілька вчених пов'язують із рубіжними змінами стадіального характеру.

Найважливішим наслідком і водночас показником цього є принципово нові можливості, позиції, здатності людини, яка опинилася сьогодні в якісно іншому світі. Розуміється, що в нових умовах не може працювати колишня система освіти. І не тому, що погана, а тому, що не відповідає реаліям сучасності. Об'єктивно виникла жорстка необхідність побудови якісно іншої системи, де ставляться принципово нові цілі, завдання, проблеми, які раніше не доводилося вирішувати.

Завдяки гігантського потоку інформації, міграційним процесам, розвиненому туризму виникли дещо інші, нові форми комунікації, відбулося руйнування загальнокультурних та психологічних бар'єрів між різними народами, країнами, що забезпечує все більшу відкритість світу людині й людини всьому світові, сприяючи його виходу за межі звичного середовища в принципово новий вимір, новий простір життєдіяльності. У ньому важлива роль сьогодні належить павутинню інтернету, яке приводить до розширення контактів, зміни сприйняття світу, поєднанню реального та віртуального просторів.

Інформація, яка проникає всюди, впливаючи на свідомість, мислення людей, змінюючи їх потреби, цінності, можливості, соціальний простір існування та функціонування, багатопланову систему відносин, об'єктивно формує сучасне природничо-культурне середовище існування, що визначається нерідко як „інформаційна цивілізація”. Змінилась і сама людина, виявивши нові і позитивні, і негативні риси. Серед останніх відзначається актуалізація споживацтва, зростання байдужості до базових цінностей, наростання як міжетнічної, так і соціальної напруженості.

При цьому людська спільнота виявилася не готовою до таких значних змін, зокрема й до визначення шляхів, засобів формування особистісної та соціальної відповідальності молодих поколінь, яким необхідно буде вирішувати найскладніші завдання переходу на інший рівень розвитку.

Завдання забезпечення прогресивного розвитку людини у важких умовах функціонування сучасного суспільства актуалізує роль і значення

науки, яка виступає не тільки важливою та реальною продуктивною силою, але й набуває дедалі більшою мірою дієвість як „соціальна сила”, тому що в умовах пошуку нового наукові відкриття і звершення передбачають підрив та руйнування застарілих канонів, багатьох усталених, але тих, що втратили дієвість уявлень людей, їхніх думок, образів. Саме *наука* здатна й покликана регулювати людську діяльність у пошуках виходу з об’єктивно створюваної кризи, у пошуках шляхів активного й продуктивного розвитку суспільства, виступаючи тим самим гарантом збереження людства.

Невипадково серед найбільш перспективних галузей науки сьогодні чітко виокремлюються не тільки ті, які в усіх на слуху (біо-, інфо- й нанотехнології), а й ті, які забезпечують розвиток не менш важливих *когнітивних технологій*.

Ідеться про технології, пов’язані з процесами пізнання й прийняття рішень, а отже, про всі психічні функції, що їх забезпечують, – мислення, увагу, пам’ять, мову, емоції, моторику, мозкові механізми, їх роботу на загадкових глибинах підсвідомості, тобто про психологічну (зокрема нейропсихологічну, психофізіологічну, соціально-психологічну) науки, що знаходиться на стику природничо-наукового й гуманітарного знання. Особливе й значуще місце в системі гуманітарних знань займає педагогічна наука, яка належить, цитуючи В. В. Давидова, „до особливого виду науковості, який належить до практико-орієнтованого типу проектно-програмової спрямованості”, тому що в своєму реальному дієвому прояві ця наука перебуває в особливо тісному зв’язку та взаємозумовленості саме з психологією. Сучасні психологічні та педагогічні науки миттєво реагують навіть на найдрібніші зміни в ситуації теперішнього соціуму.

Зазначимо, що українські вчені – педагоги та психологи, фізіологи та дефектологи, соціологи та культурологи досить швидко реагують на виклики часу, здійснюючи масштабні дослідження.

Так, дослідниками проводиться ґрунтовна робота щодо здійснення реального виходу на нові рубежі вивчення концептуальних основ стратегії випереджального розвитку освіти на новітніх методологічно відпрацьованих принципах, орієнтуючись на виклики майбутнього.

Уже сама особлива роль і характер психолого-педагогічної науки, яка є реальним ресурсом розвитку сучасного соціуму в нових умовах його існування, зумовлює необхідність визначення головних завдань нашої діяльності, вимагаючи не просто серйозного коригування проблематики й тематики фундаментальних досліджень, але й розгортання нових напрямків наукової діяльності, створення робіт, які забезпечать формування нового освітнього простору, нового його рівня, змісту, функціонального навантаження в розвитку людини й суспільства [6].

З огляду на значення для нашого дослідження ключового поняття „наука” розглянемо його детальніше.

Певну складність у подальшому викладі викликає той факт, що значення терміна „наука” в Україні і країнах СНД істотно відрізняється від того, що поширене в розвинених країнах. У наших енциклопедіях і тлумачних словниках вказуються такі основні значення цього терміна: „1) Форма суспільної свідомості, що дає об’єктивне відображення світу; система знань про закони розвитку природи й суспільства та способи впливу на навколишній світ. 2) Окрема галузь цих знань. 3) Освіта, навички, знання, набуті людиною в процесі навчання, життєвого досвіду. 4) Те, що повчає; порада, урок. 5) Навчання” [2, с. 586].

Цей же підхід реалізовано у Великому тлумачному словнику, проте з деякими змінами: 1. Людська діяльність, яка має призначення виробити й теоретично систематизувати об’єктивні знання про дійсність. 2. Одна з галузей такої діяльності, що має справу з одним аспектом дійсності. 3. Люди, які зайняті такою діяльністю. 4. Освіта, знання, набуті людиною в процесі навчання, з життєвим досвідом. 5. Досвід, знання, які знадобляться в майбутньому; застереження від помилок у майбутньому; пам’ятка, урок [3].

Велика Радянська Енциклопедія пропонує таке тлумачення поняття „наука” – сфера людської діяльності, функцією якої є вироблення й теоретична систематизація об’єктивних знань про дійсність; одна з форм суспільної свідомості. Поняття „наука” містить і діяльність з отримання нового знання, і результат цієї діяльності – суму отриманих до даного моменту наукових знань, що утворюють в сукупності наукову картину світу. Термін „наука” вживається також для позначення окремих галузей наукового знання [1].

Зазначимо, що на сьогодні, попри поширене застосування поняття „наука”, відсутня однастайність його тлумачення.

Загальновідомо, що наука є складною й багатомірною, тому однозначно номінувати її практично неможливо. Найбільш поширеними є два *визначення науки*, першим з яких є розгляд її як особливого виду пізнавальної діяльності, що спрямований на вироблення об’єктивних, системно організованих і обґрунтованих знань про світ, а другим – розгляд її як соціального інституту, що забезпечує функціонування наукової пізнавальної діяльності.

Наука має на меті виявити закони, відповідно з якими об’єкти можуть перетворюватись у людській діяльності. Від інших форм пізнання науку відрізняє предметний та об’єктивний спосіб розгляду світу. Ця ознака предметності та об’єктивності є найважливішою характеристикою науки.

Наука – це особлива форма людської діяльності, яка склалася історично і має своїм результатом цілеспрямовано відібрані факти, гіпотези, теорії, закони й методи дослідження. Слід мати на увазі, що наукове мислення є по суті запереченням того, що на перший погляд здається очевидним. Науковими слід вважати будь-які дослідження, теорії, гіпотези, які припускають перевірку.

Наука здатна виходити за межі кожного певного історичного типу практики і відкривати для людства нові предметні світи, які можуть стати об'єктами практичного освоєння лише на майбутніх етапах розвитку цивілізації.

Однією з головних особливостей науки є доведеність істинності наукових знань. Основна мета науки – отримання нових знань і використання їх у практичному освоєнні світу. Однак, оскільки наука постійно виходить за межі процесів виробництва й освоєння соціального досвіду, вона лише частково може спиратися на наявні форми масового практичного освоєння об'єктів, їй потрібна особлива практика, за допомогою якої перевіряється істинність її знань. Такою практикою стає науковий експеримент, у ході якого перевіряється частина знань. Інші знання пов'язуються між собою логічними зв'язками, що забезпечує перенос істинності з одного висловлювання на інше. Звідси виникають такі характеристики науки як системна організація, обґрунтованість і доказовість знання.

Історія науки засвідчує, що будь-яке справжнє наукове відкриття, яким би абстрактним воно не здавалося спочатку, рано чи пізно знаходить своє застосування. Іншою метою науки є наукове пояснення явищ природи, які будь-коли було зафіксовано людиною, та наукове передбачення з метою перетворення реальної дійсності в інтересах людства.

Швидкі темпи розвитку науки у ХХ ст. стимулювали створення наукознавства, яке вивчає закономірності функціонування й розвитку науки, структуру та динаміку наукової діяльності, економіку й організацію наукових досліджень, форми взаємодії з іншими сферами матеріального та духовного життя суспільства.

Саме цей період відзначився значними перетвореннями досягнень науки в безпосередньо продуктивну силу. Стало очевидним: прискорення технічного розвитку не можливе без широкого застосування результатів наукових досліджень на практиці.

Отже, інтеграційні процеси є однією з характерних рис сучасного етапу розвитку науки. Далекосяжні процеси її диференціації та інтеграції взаємно переплітаються, трансформуються один в одного. Диференціація є переходом до більш глибокої інтеграції, широка інтеграція зумовлює якісно нові форми диференціації науки. На основі взаємодії цих процесів відбувається становлення нових наукових дисциплін. При цьому перевага процесів інтеграції над процесами диференціації приводить до формування принципово нової, міждисциплінарної сутності науки.

Список використаної літератури

1. Большая советская энциклопедия / [ред. А. М. Прохоров]. – [3-е изд.]. – Т. 17. – М.: Сов. энциклопедия, 1974. – 616 с. **2. Великий тлумачний словник сучасної української мови** / [уклад. і головн. ред. В. Т. Бусел]. – К.: Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2002. – 1440 с. **3. Загнітко А. П.**

Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова : від А до Я / А. П. Загнітко, І. А. Щукіна. – Донецьк : ТОВ ВКФ „БАО”, 2008. – 704 с.

4. Кремень В. Г. Особистість у сучасній цивілізації : освітній контекст [Електронний ресурс] / В. Г. Кремень. – Режим доступу : http://universitates.univer.kharkov.ua/arhiv/2009_1/kremen/kremen.html.

5. Місяць Т. Трансформаційні особливості сучасних зовнішньоекономічних відносин в умовах глобалізації / Т. Місяць // Вісник КНТЕУ. Держава та економіка. – 2009. – № 6. – С. 31 – 38.

6. Фельдштейн Д. И. Психолого-педагогическая наука как ресурс развития современного социума / Д. И. Фельдштейн // Педагогика. – 2012. – № 1. – С. 18 – 32.

7. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарченко. – К. : Знання-Прес, 2002. – 295 с.

8. Юдин Б. Г. О человеке, его природе и его будущем / Б. Г. Юдин // Вопросы философии. – 2004. – № 2. – С. 16 – 28.

Сущенко Л. О. Сучасна наука крізь призму освітніх змін

У статті проаналізовано теоретичні аспекти розвитку та тенденції сучасної науки в Україні крізь призму освітніх змін. Розкрито сутність та значення дефініції „наука”. Обґрунтовано підвищення ролі науки в суспільстві, зростання її соціального престижу.

Ключові слова: наука, розвиток науки, тенденції сучасної науки.

Сущенко Л. А. Современная наука сквозь призму образовательных изменений

В статье проанализированы теоретические аспекты развития и тенденции современной науки в Украине сквозь призму образовательных изменений. Раскрыта сущность и значение дефиниции „наука”. Обосновано повышение роли науки в обществе, рост ее социального престижа.

Ключевые слова: наука, развитие науки, тенденции современной науки.

Suschenko L. O. Modern Science in the Light of Educational Change

The paper analyzes the theoretical aspects of the development and trends of modern science in Ukraine through the prism of educational change. The essence and meaning of the definition of „science”. Justified by increasing the role of science in society, the growth of its social prestige.

Key words: science, science, trends in modern science.

Стаття надійшла до редакції 04.07.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.